The background is a detailed painting of a forest scene. In the foreground, a large, fallen log lies across the ground, with a bear walking on it. The forest is dense with tall, thin trees and a thick canopy of green leaves. The lighting is soft and natural, suggesting a bright day. The overall style is realistic and detailed, characteristic of 19th-century landscape painting.

**Історія формування та характерні
ознаки реалізму. Взаємодія реалізму
з іншими напрямками ХІХ століття —
романтизмом, натуралізмом**

Визначення поняття «реалізм»

Реалізм (від лат. *realis* — «суттєвий, дійсний») — художній напрям, представники якого прагнуть зображувати життя таким, яким воно є, в образах, що відповідають явищам самого життя.

*Ілля Рєпін.
Бурлаки на Волзі*

Виникнення реалізму

Виникнення реалізму історики літератури відносять до **30-х років XIX століття**. Саме тоді в європейських літературах утвердився принцип життєво-правдивого зображення світу.

Цікавий факт

Протягом першої половини XIX ст. в Європі для позначення явищ реалізму нерідко користувалися терміном «романтизм». Розмежування термінів відбулося тільки в другій половині XIX ст., коли з теоретичним обґрунтуванням напряду виступили французькі письменники Жуль Шанфлері в збірці «Реалізм» (1857) і Луї Еміль Дюранті в журналі «Реалізм» (1856—1857).

Представники літератури реалізму

Основні теоретичні положення реалізму розробляли письменники і критики протягом усього XIX ст.: Фредерік Стендаль, Гюстав Флобер, Оноре де Бальзак (Франція), Микола Гоголь, Іван Тургенєв, Лев Толстой, Федір Достоєвський (Росія) та ін.

Фундаментальні засади реалізму

- **Історизм** — розгляд предметів і явищ у їхньому історичному розвитку
- **Психологізм** — відтворення внутрішнього життя персонажа, його динаміки, зміни душевних станів
- **Народність** — важливість для народу питань, яких торкається митець, відображення у творі значущих життєвих явищ

Художні принципи реалізму

- Життєво-правдиве зображення дійсності
- Широке охоплення дійсності з властивими їй суперечностями
- Прагнення пізнавати людину і навколишній світ, розкривати сутність життєвих явищ
- Визнання права художника висвітлювати всі аспекти життя без обмеження тем і сюжетів

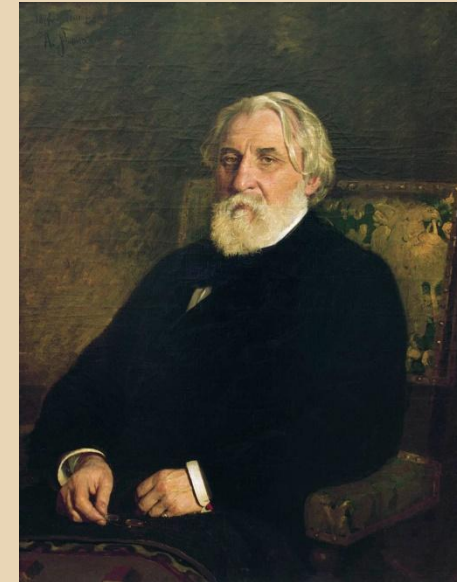
Художні принципи реалізму

- Зображення взаємодії людини з середовищем, впливу соціальних умов на долю окремих людей та суспільства в цілому
- Ствердження цінності моральних пошуків, великої соціально-виховної ролі літератури

Цитата за темою

Завдання письменника-реаліста —
«намагатися не тільки ловити життя в усіх його проявах, а й розуміти його, розуміти ті закони, за якими воно рухається і які не завжди є очевидними; потрібно крізь гру випадковостей побачити типи — і з усім тим завжди залишатися вірним правді, не задовольнятися поверхневим вивченням, цуратися ефектів і фальші» (І. С. Тургенєв).

*Портрет Тургенєва
роботи І. Ю. Рєпіна*

Особливості реалізму

Одна з найважливіших особливостей реалізму — типізація характерів. **Типізація** — це поєднання типового й індивідуального, неповторно-особистісного.

Реалізм і романтизм

Реалізм прийшов на зміну романтизму. Різницю між двома напрямками влучно вказала французька письменниця-романтик Жорж Санд у листі до реаліста О. де Бальзака: «Ви берете людину такою, якою вона постає перед вашим поглядом; я ж зображаю її такою, якою хотіла б бачити».

Тобто реалісти зображують дійсне, а романтики — бажане.

Реалізм і натуралізм

У II половині XIX ст. в межах реалізму виник літературний напрям **натуралізм** (від лат. *natura* — «природа»). Сутність натуралізму сформулював його засновник, французький письменник **Еміль Золя**: «Твір мистецтва — це куточок природи, побачений через темперамент митця».

Реалізм і натуралізм

У реалізмі герої зображувалися як породження соціального середовища. У творах натуралістів соціальне середовище набуло рис біологічного. На їхню думку, середовище не тільки впливає на героїв через виховання, суспільні умовності, фінансовий стан, а й визначає їхні «видові», фізіологічні риси.

Реалізм і натуралізм

Ключові поняття напрямів

Реалізм

- історизм
- психологізм
- народність

Натуралізм

- раса
- середовище
- момент

Ключові поняття натуралізму

Визначення ключових понять дав теоретик натуралізму, французький критик Іпполіт Тен (1828—1893).

Раса — це «спадкова схильність, яку людина вносить за собою у світ».

Середовище — «фізичні або соціальні умови», що «змінюють або поповнюють природний характер».

Момент — історична епоха, певний етап в історії життя людини і суспільства.

Видатні представники реалізму

- **Англія:** Ч. Діккенс, В. Теккерей, Ш. Бронте.
- **Франція:** О. де Бальзак, П. Меріме, Ф. Стендаль.
- **США:** Марк Твен, Джек Лондон, О. Генрі.
- **Росія:** О. С. Пушкін, М. В. Гоголь, І. О. Гончаров, Ф. М. Достоевський, Л. М. Толстой, І. С. Тургенєв.